

POSTANOWIENIE

Dnia 25 czerwca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku A.R. i „A.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w R.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.

o zasiłek chorobowy i zasiłek macierzyński,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 25 czerwca 2019 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy „A.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w R. od wyroku Sądu Okręgowego w Z.

z dnia 30 kwietnia 2018 r., sygn. akt IV Ua [...],

1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

2. zasądza od „A.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w R. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Z. wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2018 r., sygn. akt IV Ua [...], oddalił apelację odwołujących się od wyroku Sądu Rejonowego w Z. z dnia 25 stycznia 2018 r., sygn. akt IV UK [...], oddalającego odwołania ubezpieczonej A.R. oraz płatnika składek „A.” sp. z o.o. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. z dnia 5 stycznia 2016 r., stwierdzającej brak prawa ubezpieczonej do zasiłku chorobowego za okres od 11 sierpnia 2013 r. do 6 stycznia 2014 r. oraz zasiłku macierzyńskiego za okres od 7 stycznia 2014 r. do 5 stycznia 2015 r. z

tytułu zatrudnienia u płatnika składek, oraz zobowiązującej płatnika składek do zwrotu nienależnie pobranych przez ubezpieczoną świadczeń w wysokości 13.713,96 zł (tytułem zasiłku chorobowego) oraz kwoty 26.801,32 zł wraz z odsetkami (tytułem zasiłku macierzyńskiego).

Wyrok Sądu Okręgowego odwołująca się Spółka zaskarżyła w całości. Zarzucono naruszenie prawa materialnego, to jest art. 84 ust. 6 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn. Dz. U. z 2017 r. poz. 1778, ze zm. – dalej „ustawa systemowa”), przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że użyty w tym przepisie termin „nieprawdziwe dane” dotyczy również sytuacji, w której płatnik składek zgłosił do ubezpieczenia społecznego osobę, z którą zawarł umowę o pracę, a w stosunku do której dopiero później zostało stwierdzone, że nie podlega ubezpieczeniu społecznemu, co w efekcie doprowadziło do niesłusznego orzeczenia obowiązku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia przez płatnika składek, pomimo że, działając w dobrej wierze, nie przedstawił on organowi rentowemu żadnych nieprawdziwych danych.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca uzasadniła występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego sprowadzającego się do ustalenia zakresu pojęciowego zawartego w art. 84 ust. 6 ustawy systemowej terminu „nieprawdziwe dane”, a w szczególności czy za takowe można uznać odpowiadające rzeczywistości dokumenty stanowiące zgłoszenie do ubezpieczenia społecznego osoby, która zawarła z płatnikiem umowę o pracę, a w stosunku do której dopiero później stwierdzono, że wobec bycia współnikiem spółki, nie podlega ona ubezpieczeniu społecznemu, oraz do wystąpienia przesłanki obowiązku zwrotu pobranych świadczeń w przypadku, gdy nie została stwierdzona wina po stronie płatnika składek w nienależnym wykonaniu przekazania organowi rentowemu wymaganych informacji.

Ponadto, zdaniem skarżącej, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona wobec oczywistości naruszenia prawa materialnego przez Sąd drugiej instancji.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania oraz zasądzenie od skarżącego na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, czy też zachodzi nieważność postępowania lub gdy skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarżąca wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniła występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego oraz oczywistą zasadnością skargi kasacyjnej.

Jeżeli chodzi o przesłankę przedsądu określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. (występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego), to należy podkreślić, że w sprawie nie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające jego zmianę (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2015 r., I PK 4/15, LEX nr 1661934).

Problem, na który powołuje się skarżąca celem uzasadnienia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, został już wyjaśniony w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy przyjmuje, że przez „nieprawdziwe dane”, o których mowa w art. 84 ust. 6 ustawy systemowej należy rozumieć zawarte w dokumentach dane niezgodne z prawdą, z rzeczywistością, ze stanem faktycznym, kłamliwe, zmyślane, nierzeczywiste (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2018 r., II UK 673/16 (OSNP 2019 nr 2, poz. 19i przywołane tam orzecznictwo). Z kolei wyroku z dnia 7 lutego 2017 r., II UK 685/15 (LEX nr 2254796) potwierdzono, że zgłoszenie do pracowniczego ubezpieczenia społecznego osoby, która pracownikiem nie była, oznacza podanie nieprawdziwych danych w rozumieniu powyższego przepisu. Z kolei w wyroku z dnia 28 stycznia 2015 r., I UK 206/14

(LEX nr 1653740) Sąd Najwyższy wyjaśnił, że przesłanką odpowiedzialności płatnika na podstawie art. 84 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych jest wina płatnika w niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu przekazania organowi rentowemu wymaganych informacji, polegająca na niedochowaniu należytej staranności.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, dla włączenia danej osoby do ubezpieczenia społecznego niezbędna jest przynależność do określonej w ustawie systemowej grupy podmiotów podlegających obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym (wyroki Sądu Najwyższego z: dnia 17 marca 2016 r., III UK 83/15, LEX nr 2026236; dnia 6 sierpnia 2013 r., II UK 11/13, LEX nr 1460954; dnia 19 lutego 2008 r., II UK 122/07, LEX nr 448905), zaś art. 8 ust. 1 ustawy systemowej w związku z art. 22 k.p. normuje, kiedy wykonywanie przez osobę fizyczną czynności na rzecz podmiotu prawa takiego jak spółka z ograniczoną odpowiedzialnością ma cechy zatrudnienia na podstawie stosunku pracy. Dla objęcia ubezpieczeniem społecznym zasadnicze znaczenie ma nie to, czy umowa o pracę została zawarta i czy jest ważna (jako nienaruszająca art. 58 § 1 lub 83 k.c.), lecz to, czy strony umowy pozostawały w stosunku pracy (art. 8 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). O tym zaś, czy strony istotnie w takim stosunku pozostawały i stosunek ten stanowi tytuł ubezpieczeń społecznych, nie decyduje samo formalne zawarcie umowy o pracę, wypłata wynagrodzenia, przystąpienie do ubezpieczenia i opłacenie składki, wystawienie świadectwa pracy, ale faktyczne i rzeczywiste realizowanie elementów charakterystycznych dla stosunku pracy, wynikających z art. 22 § 1 k.p. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2013 r., I UK 472/12, LEX nr 1356412; z dnia 11 września 2013 r., II UK 36/13, LEX nr 1391783). Treść oświadczeń woli złożonych przez strony przy zawieraniu umowy o pracę nie ma więc rozstrzygającego znaczenia dla kwalifikacji danego stosunku prawnego jako stosunku pracy (wyroki Sądu Najwyższego z: dnia 17 maja 2016 r., I PK 139/15, LEX nr 2057610; dnia 26 lutego 2013 r., I UK 472/12, LEX nr 1356412). W związku z powyższym nie można uznać za odpowiadające rzeczywistości dokumenty zgłaszające do ubezpieczenia osobę, która nie realizuje zatrudnienia o cechach pracowniczych i dokumenty te mają przymiot „nieprawdziwych danych”.

Z kolei w odniesieniu do kwestii dominującego wspólnika spółki kapitałowej orzecznictwo nie uznaje za go za zatrudnionego na podstawie umowy o pracę w sytuacji, gdy udział innych wspólników w kapitale zakładowym spółki jest tak mały, że pozostaje iluzoryczny (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 7 kwietnia 2010 r., II UK 177/09, OSP 2012 nr 1, poz. 8; z dnia 3 sierpnia 2011 r., I UK 8/11, LEX nr 1043990).

W świetle przedstawionego orzecznictwa ustalone zostało znaczenie pojęcia „nieprawdziwych danych”; mieści się w nim sytuacja zgłoszenia do pracowniczego ubezpieczenia społecznego osoby niebędącej pracownikiem. Odrębną natomiast kwestią jest odpowiedzialność płatnika składek za podanie tego typu nieprawdziwych danych, jednakże w tym zakresie skarżąca nie sformułowała istotnego zagadnienia prawnego w wymagany sposób. Sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. powinno przybrać postać porównywalną z formułowaniem zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, o którym stanowi na przykład art. 390 § 1 k.p.c. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm), albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Z przedstawionego przez wnoszącego skargę istotnego zagadnienia prawnego musi jednak wynikać, jaki jest konkretny problem prawny, na czym polegają istotne wątpliwości (na przykład interpretacyjne), na czym polega rozbieżność w orzecznictwie i jakich kwestii owa niejednorodność dotyczy. Sformułowane zagadnienie winno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 4 lutego 2000 r., sygn. akt II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147; z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883). Skarżąca natomiast nie zawarła we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej jakiegokolwiek wyводу jurydycznego

odnoszącego się do przesłanek odpowiedzialności płatnika składek. W tym miejscu podkreślić należy, że w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym m.in. na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do

rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia: Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007, z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291, z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Odnosząc się z kolei do twierdzenia skarżącej oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, powołanie się na tę szczególną podstawę przedsądu wymaga od skarżącego samodzielnego (czyli odrębnego od podstaw kasacyjnych) wskazania i wykazania naruszenia konkretnego przepisu prawa (procesowego lub materialnego), które jest oczywiste i bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 4 lutego 2014 r., II UK 458/13, LEX nr 1644551). Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej, w zakresie w jakim opiera się na twierdzeniu o jej oczywistej zasadności, nie spełnia tych wymogów. Skarżąca ograniczyła się do stwierdzenia, że Sąd drugiej instancji w sposób oczywisty naruszył prawo materialne.

Z tych powodów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

O kosztach wywołanych wniesieniem skargi kasacyjnej rozstrzygnięto na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., art. 99 k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U.2018 r. poz. 265), oraz art. 108 § 1 k.p.c. - stosowanych w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.